

Sygn.akt III AUa 433/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka (spr.)

SA Dorota Elżbieta Zarzecka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie 19 września 2019 r. w B.

sprawy z odwołania R. K. (1)

przy udziale zainteresowanej B. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o wszczęcie postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji organu rentowego

na skutek apelacji wnioskodawczyni R. K. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 21 maja 2019 r. sygn. akt IV U 375/19

I. oddala apelację;

II. zasada od R. K. (1) na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

SSA Dorota Elżbieta Zarzecka SSA Marek Szymanowski SSA Barbara Orechwa-Zawadzka

Sygn. akt III AUa 433/19

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 13 grudnia 2018 r. nr (...), działając na podstawie art. 83a ust. 2 i art. 83b ust.1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 61 a § 1 i art. 157 § 1 k.p.a., odmówił wszczęcia postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r., w przedmiocie ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne R. K. (1), podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek B. Z. w miesiącu czerwcu 2015 r.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła R. K. (1), której zarzuciła:

1. naruszenie przepisów postępowania, tj.:

- art. 83b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 61a § 1 k.p.a. przez odmowę wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 2 czerwca 2017 r., w sytuacji gdy okoliczności faktyczne sprawy, w tym w szczególności kolejność i zakres rozstrzygnięć wydawanych wobec skarżącej, jednoznacznie wskazują na istnienie materialnoprawnych podstaw do wszczęcia na wniosek ubezpieczonej (art. 157 § 2 k.p.a.) tego nadzwyczajnego postępowania, w oparciu o przesłanki uregulowane w art. 156 § 1 pkt 2 oraz pkt 3 k.p.a.;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 83a ust. 2 ustawy systemowej poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że możliwość unieważnienia decyzji organu rentowego nr (...), na zasadach określonych w k.p.a., jest wyłączona z uwagi na fakt, iż od tego rozstrzygnięcia zostało wniesione odwołanie, podczas gdy hipoteza tej normy prawnej jest wyłącznie adresowana do organu i dotyczy tylko postępowań, które Zakład może wszcząć z urzędu i nie odnosi się do postępowania wszczynanego na wniosek ubezpieczonej (art. 157 §2 k.p.a.),

- art. 83 ust. 1 oraz art. 123 ustawy systemowej w związku art.157 § 1 pkt 2 oraz pkt 3 w zw. z art. 180 § 1 k.p.a. przez ich niewłaściwe zastosowanie, które determinowało odmowę wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji nr (...) i w konsekwencji niezastosowanie wymienionych norm prawnych w stanie faktycznym sprawy, w sytuacji gdy postępowanie w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji z zakresu ubezpieczeń społecznych może być zainicjowane także na wniosek ubezpieczonej, albowiem art. 83 ust. 1 ustawy systemowej zawiera otwarty katalog spraw indywidualnych, w których organ rentowy wydaje decyzje po przeprowadzeniu postępowania zainicjowanego z wniosku osoby zainteresowanej.

Powołując się na powyższe zarzuty skarżąca domagała się zmiany zaskarżonej decyzji ZUS nr (...), przez wszczęcie postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji ZUS nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r., ewentualnie zmiany zaskarżonej decyzji przez stwierdzenie nieważności decyzji ZUS nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r., oraz zasądzenia od organu rentowego na rzecz odwołującej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Zainteresowana w sprawie B. Z. nie zajęła stanowiska w sprawie.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z 21 maja 2019 r. oddalił odwołanie.

Sąd ten ustalił, że decyzją z dnia 15 września 2015 r., nr (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. umorzył postępowanie wszczęte w dniu 12.08.2015 r. w sprawie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne R. K. (1) z tytułu zatrudnienia od dnia 1.06.2015 r. na podstawie umowy o pracę u płatnika składek B. Z.. Wówczas to organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające mające na celu ustalenie, czy aneks do umowy o pracę zawarty pomiędzy R. K. (1) a B. Z. był czynnością prawną, w wyniku której doszło do zmiany wymiaru czasu pracy od dnia 1.06.2015 r. i wzrostu wynagrodzenia. Na podstawie przedstawionej dokumentacji oraz wyjaśnień złożonych przez płatnika składek organ rentowy uznał, że aneks do umowy o pracę był czynnością prawną, w efekcie której doszło do zmiany wymiaru czasu pracy od dnia 1.06.2015 r. i wzrostu wynagrodzenia.

Z dalszych ustaleń Sądu wynikało, że w dniu 27 marca 2017 r. ZUS poinformował płatnika składek B. Z. o wszczęciu kontroli, biorąc pod uwagę dotychczas zebrany materiał dowodowy, jak też nową okoliczność, tj. powrót do niepełnego wymiaru czasu pracy, sprzed wystąpienia długotrwałej niezdolności do pracy ubezpieczonej oraz powrót do minimalnego wynagrodzenia. Wobec powyższego w dniu 2 czerwca 2017 r. organ rentowy wydał decyzję nr (...).r., stwierdzającą, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia R. K. (1) podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek B. Z. wynosi w czerwcu 2015 r. - 875,00 zł. Odwołanie od powyższej decyzji złożył zarówno płatnik składek B. Z., jak i ubezpieczona R. K. (1). Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 31 stycznia 2018 r., sygn. akt IV U 924/17 zmienił zaskarżoną decyzję o tyle, że stwierdził, iż podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne R. K. (1) podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek B. Z. wynosi w czerwcu 1750 zł, w pozostałym

zakresie odwołania oddalił. Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 12 czerwca 2018 r., sygn. akt: III AUa 249/18 oddalił apelację skarżącą.

Dalej Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 22 listopada 2018 r. pełnomocnik odwołującej złożył do organu rentowego wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 2.06.2017 r., podnosząc, że decyzja ta jest wadliwa, ponieważ dotyczy sprawy poprzednio rozstrzygniętej inną decyzją ostateczną, tj. decyzją z dnia 15 września 2015 r. Ponadto wskazał, że decyzja z 2 czerwca 2017 r. została wydana z rażącym naruszeniem prawa. W odpowiedzi na ten wniosek, organ rentowy w dniu 13 grudnia 2018 r., wydał zaskarżoną w sprawie decyzję.

W świetle tak poczynionych ustaleń Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie R. K. (1) nie jest zasadne.

Sąd wskazał, że zgodnie z art. 83a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Stosownie do art. 83a ust. 2 ustawy systemowej w związku z art. 156 k.p.a., organ rentowy z urzędu stwierdza nieważność decyzji ostatecznej, od której nie zostało wniesione odwołanie do sądu w przypadku, gdy decyzja ta:

- 1) wydana została z naruszeniem przepisów o właściwości,
- 2) wydana została bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa,
- 3) dotyczy sprawy już poprzednio rozstrzygniętej inną decyzją ostateczną albo sprawy, którą załatwiono milcząco,
- 4) została skierowana do osoby niebędącej stroną w sprawie,
- 5) była niewykonalna w dniu jej wydania i jej niewykonalność ma charakter trwały,
- 6) w razie jej wykonania wywołałaby czyn zagrożony karą,
- 7) zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych może zatem samodzielnie – w trybie mniej rygorystycznym niż przewidziany w k.p.a. – dokonać ponownego rozpatrzenia praw lub zobowiązań z zakresu ubezpieczeń społecznych w wypadku przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem ostatecznej decyzji, z których wynika, że zainteresowanemu przysługuje prawo lub że nie ciąży na nim zobowiązanie. Organ ubezpieczeń społecznych ponownie rozpatruje uprawnienia, niezależnie od tego, czy ujawnione okoliczności lub przedstawione dowody prowadzą do odmowy, czy do przyznania prawa lub odpowiednio ustalenia albo uchylenia zobowiązania. W każdym wypadku organ wydaje nową decyzję, tak jakby jeszcze ostatecznie w tym zakresie nie rozstrzygał.

Dalej Sąd zważył, że art. 83a ust. 2 ustawy systemowej zawiera regulację dotyczącą uchylania, zmiany lub unieważniania ostatecznych decyzji ZUS, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, na zasadach określonych w k.p.a. W uchwale z 23.3.2011 r. I UZP 3/10 Sąd Najwyższy wyjaśnił, że jeżeli prawo lub obowiązek stwierdzone było decyzją, to kwestia jej unieważnienia odnosi się przede wszystkim do prawa lub obowiązku poprzednio stwierdzonego, a więc przedmiotu, o którym mowa zarówno w art. 83 ust. 1 ustawy systemowej, jak i w art. 476 § 2 k.p.c. Sąd dokonuje merytorycznej, a więc uwzględniającej przepisy prawa materialnego, kontroli prawidłowości decyzji organu rentowego, natomiast jej wady wynikające z naruszeń przepisów postępowania przed tym organem pozostają zasadniczo poza zakresem jego rozpoznania. Zasadę tę potwierdza to, że sąd orzekający w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych może stosować jedynie przepisy k.p.c. Sąd nie może zatem, kierując się żądaniem wyrażonym wprost przez odwołującego się jako uchylenie decyzji lub stwierdzenie jej nieważności, poszukiwać rozstrzygnięcia w oparciu o przepisy postępowania administracyjnego. Orzeczenie takie powinno wskazywać w swojej podstawie na właściwe przepisy prawa materialnego i wyjaśniać

merytoryczną przyczynę rozstrzygnięcia w nawiązaniu do sformułowanych w nich warunków nabycia prawa lub nałożenia obowiązku. Podstawą rozstrzygnięcia sądowego mogą być zatem tylko przepisy prawa materialnego (i ewentualnie postępowania cywilnego), a nie przepisy procedury administracyjnej, jednakże przy uwzględnieniu konieczności wyjaśnienia, czy nie zachodzą określone w k.p.a. przyczyny stwierdzenia nieważności decyzji, np. czy decyzja ostateczna ZUS wydana została z rażącym naruszeniem prawa (art. 156 § 1 pkt 2) lub zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa (art. 156 § 1 pkt 7). W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd powszechny nie jest bowiem uprawniony do orzekania o nieważności decyzji administracyjnej, ale rozpoznaje istotę sprawy, którą stanowi istnienie (nieistnienie) wynikającego z przepisów prawa materialnego określonego prawa lub zobowiązania stwierdzonego wadliwą decyzją organu rentowego (zob. wyr. SN z 21.1.2013 r., II UK 164/12, OSNP 2013, Nr 21–22, poz. 261).

W niniejszej sprawie Sąd instancji podkreślił, że wskazana przez odwołującą decyzja z dnia 15 września 2015 r., tj. decyzja o umorzeniu postępowania, nie rozstrzygała merytorycznie sprawy, co do istoty. Umorzenie postępowania zamyka drogę do konkretyzacji praw lub obowiązków stron i kończy bieg postępowania, stanowiąc załatwienie sprawy w "inny sposób" w rozumieniu art. 104 § 2 k.p.a.. Organ rentowy uznał, że postępowanie w sprawie stało się bezprzedmiotowe i na podstawie art. 105 k.p.a. umorzył postępowanie.

Sąd zwrócił również uwagę, że wnioskodawczyni nie przedłożyła żadnych nowych dowodów ani nie ujawniła nowych okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które miałyby wpływ na istotę sprawy (objętą decyzją z dnia 12.06.2017 r.)

Ponadto od decyzji z dnia 2 czerwca 2017 r. wniesiono odwołania i sprawa ta została prawomocnie osądzona. W myśl art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.

Sąd Okręgowy zważył, że w literaturze i orzecznictwie dominuje stanowisko, że związanie stron, o którym mowa w art. 365 k.p.c. polega na związaniu dyspozycją zawartą w sentencji wyroku, wywiedzionej przez sąd z norm zawartych w przepisach prawnych. Inne sądy, organy państwowe oraz organy administracji publicznej, rozstrzygające w sprawach innych niż karne (§ 2), są związane prejudycjalnie, czyli nie mogą dokonać odmiennej oceny prawnej roszczenia niż zawarta w prejudykacie, ale także nie mogą dokonać odmiennych ustaleń faktycznych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 sierpnia 2018 r., I ACa 249/18, LEX nr 2556617).

W tych okolicznościach brak było podstaw do zmiany zaskarżonej decyzji. Dlatego też Sąd Okręgowy z mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku wniosła R. K. (1). Skarżąc w całości orzeczenie, zarzuciła mu:

1) naruszenie przepisów postępowania, tj.:

a) art. 83b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej: u.s.u.s.) w zw. z art. 61a § 1 k.p.a. poprzez oddalenie odwołania skarżącej, a przez to utrzymanie w mocy wadliwej decyzji ZUS nr (...) z dnia 13 grudnia 2018 r. odmawiającej wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 2 czerwca 2017 r., co implikowało nierozpoznanie istoty sprawy, podczas gdy w świetle aktualnie ugruntowanego poglądu judykatury wnioskodawczyni była uprawniona do zainicjowania postępowania nadzwyczajnego, co nakładało na organ rentowy obowiązek wydania decyzji merytorycznej, a więc (i) stwierdzającej nieważność albo (ii) odmawiającej stwierdzenia nieważności decyzji ZUS nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r.;

b) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez wadliwe sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku i niewyjaśnienie przyczyn usprawiedliwiających odmowę wszczęcia przez organ rentowy postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r. ze względów, o których stanowi art. 61a § 1 k.p.a., co z kolei uniemożliwia kontrolę instancyjną w sferze kryteriów jakimi kierował się sąd pierwszej instancji przy ferowaniu swego orzeczenia w tej części, podczas gdy prawidłowe uzasadnienie wyroku winno wyjaśniać stronom przyczyny zajętego przez

sąd stanowiska, a przez to umożliwić sądowi odwoławczemu kontrolę apelacyjną tak przeprowadzonego wyводу prawnego;

c) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w tym w szczególności decyzji ZUS nr (...) z dnia 15 września 2015 r. w przedmiocie umorzenia w całości postępowania na zasadzie art. 105 § 1 k.p.a., czego konsekwencją było wadliwe uznanie, iż rzeczona decyzja nie rozstrzyga sprawy co do istoty, podczas gdy uzasadnienie przedmiotowej decyzji jednoznacznie wskazuje na jej merytoryczny charakter, które stosownie do art. 107 § 1 k.p.a. stanowi integralną część decyzji, a zatem ocenie Sądu nie może podlegać sama osnova decyzji, ale także jej uzasadnienie, które winny być odczytywane łącznie, jako jedna immanentnie i nierozzerwalnie sprzężona ze sobą całość, składająca się na jedno rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach ubezpieczonej;

d) art. 365 § 1 k.p.c. poprzez wadliwe uznanie, że przedmiot niniejszego sporu został objęty mocą wiążącą prawomocnych orzeczeń Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 31 stycznia 2018 r. (sygn. akt: IV U 924/17) oraz Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 czerwca 2018 r. (sygn. akt: III AUa 249/18), co z kolei obligowało sąd pierwszej instancji do oddalenia odwołania, w sytuacji gdy zakresem kognicji sądów powszechnych orzekających w ww. sprawach nie była objęta okoliczność nieważności decyzji ZUS nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r. z uwagi na uprzednie niewyczerpanie drogi administracyjnej w postaci przeprowadzenia postępowania nadzwyczajnego w przedmiocie stwierdzenia jej nieważności;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a) art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. poprzez jego niezastosowanie w stanie faktycznym sprawy i uznanie, iż brak jest podstaw do stwierdzenia nieważności decyzji ZUS nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r., w sytuacji gdy zakres przedmiotowy i podmiotowy tejże decyzji dotyczył sprawy już poprzednio rozstrzygniętej inną decyzją ostateczną, tj. decyzją ZUS nr (...) z dnia 15 września 2015 r.;

b) art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. w zw. z art. 83a ust. 1 oraz ust. 2 u.s.u.s. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym sprawy i stwierdzenie, iż brak jest podstaw do stwierdzenia nieważności decyzji ZUS nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r., podczas gdy przedmiotowe rozstrzygnięcie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa, albowiem okoliczności, na których je oparto nie istniały w dniu wydania decyzji ZUS nr (...) z dnia 15 września 2015 r., jak również nie zaszły podstawy do jej zmiany na zasadach określonych w k.p.a. (art. 154 § 1 k.p.a. oraz art 155 k.p.a.).

Podnosząc powyższe zarzuty skarżąca wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz poprzedzającej go decyzji ZUS nr (...) z 13 grudnia 2018 r. w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, przy jednoczesnym uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego, z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji; ewentualnie o zamianę zaskarżonego wyroku w całości i zmianę zaskarżonej decyzji ZUS nr (...), poprzez stwierdzenie nieważności decyzji ZUS nr (...), wydanej w dniu 2 czerwca 2017 r., stwierdzającej, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia R. K. (1), podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek B. Z. od dnia 1 czerwca 2015 r., wynosi 875,00 zł oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów procesu za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie. W okolicznościach niniejszej sprawy zaskarżony wyrok należy ocenić jako trafny i odpowiadający prawu. Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o prawidłową i zgodną z art. 233 § 1 k.p.c. ocenę zgromadzonych w sprawie dowodów, niewadliwe ustalenia faktyczne i właściwą interpretację przepisów prawa, które to ustalenia i rozważania prawne Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje jako własne.

Analiza zarzutów przedstawionych w apelacji wskazuje, że skarżący w pierwszej kolejności przedstawia do rozważenia zagadnienie dotyczące treści zaskarżonej w sprawie decyzji organu rentowego z 13 grudnia 2018 r. Według skarżącej Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. w okolicznościach sprawy miał obowiązek merytorycznie rozpoznać

jej wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji nr (...) z dnia 2 czerwca 2017 r. i w konsekwencji w zaskarżonej decyzji stwierdzić nieważność ww. decyzji lub odmówić stwierdzenia nieważności ww. decyzji. W ocenie skarżącej organ rentowy nie był uprawniony do wydania decyzji odmawiającej wszczęcia postępowania w zakresie stwierdzenia nieważności decyzji ZUS z 2 czerwca 2017 r., co powoduje, że nie rozpoznano istoty sprawy.

Nie sposób podzielić takiego stanowiska skarżącej. Nieprzekonujący jest argument, że organ rentowy miał obowiązek stwierdzić nieważność decyzji lub odmówić jej stwierdzenia. Żaden przepis tak ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak i ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie zawiera normy pozwalającej na stwierdzenie nieważności decyzji. Niemniej organ rentowy w toku postępowania stosuje przepisy procedury administracyjnej w zakresie nieuregulowanym odrębnie (art. 180 k.p.a.). Wskazana kompetencja wynika też z art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym w sprawach uregulowanych ustawą stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Z przytoczonych przepisów wynika, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych pierwszeństwo w zastosowaniu mają przepisy szczególne, a przepisy k.p.a. stosuje się wtedy, gdy określonej kwestii nie normują przepisy szczególne.

Zgodnie jednak z treścią art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ostateczna decyzja organu rentowego staje się prawomocna, po pierwsze, z upływem terminu do jej zaskarżenia do sądu ubezpieczeń społecznych (decyzja niezaskarżona), po drugie, wtedy, kiedy sąd ubezpieczeń społecznych prawomocnym wyrokiem oddali odwołanie. W obu tych sytuacjach ustawodawca przewidział odrębny tryb postępowania w art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W przypadku decyzji niezaskarżonej do sądu organ rentowy ma uprawnienie do samodzielnego ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania (ust. 1). Innymi słowy uregulowana w art. 83a ust. 1 ustawy systemowej instytucja wznowienia postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oznacza nadzwyczajną kontynuację postępowania w tej samej sprawie, w której organ rentowy ma możliwość zniwelowania własnego uchybienia powstałego przy stwierdzeniu prawa lub zobowiązania.

Natomiast w myśl art. 83a ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego. Z regulacji tej wynika więc, że organ rentowy ma prawo uchylić, zmienić lub unieważnić wydaną przez siebie ostateczną decyzję, której strona nie zaskarżyła do sądu ubezpieczeń społecznych - z wyjątkiem decyzji wydanych w postępowaniu o ustalenie uprawnień do emerytur i rent oraz ich wysokości (83a ust. 4 ustawy systemowej - w trybie przewidzianym w Kodeksie postępowania administracyjnego dla decyzji administracyjnych). W takim przypadku, jakkolwiek organ rentowy jest władny unieważnić z urzędu decyzję na podstawie przepisów procedury administracyjnej, to decyduje o indywidualnym prawie podmiotu o jakim mowa w art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a uprawnionemu będzie przysługiwał tryb odwoławczy uregulowany w art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i ostatecznie sąd powszechny będzie rozstrzygał o roszczeniu materialnoprawnym, które było przedmiotem decyzji Zakładu, nie zaś o prawidłowości stosowania procedury administracyjnej (tak SN w uchwale z 23.03.2011 r.). Sąd ubezpieczeń społecznych ocenia bowiem zasadność roszczeń osoby odwołującej się, a nie formalną legalność postępowania przed organem rentowym.

Reasumując, przepisy o postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie przewidują możliwości orzekania o nieważności decyzji administracyjnej przez sąd powszechny (stwierdzenia tej nieważności), a sąd ubezpieczeń społecznych orzeka o istocie przedmiotu odwołania, jaką jest istnienie (nieistnienie) określonego prawa lub zobowiązania. W tym zakresie Sąd Okręgowy trafnie odwołał się do uchwały Sądu Najwyższego z 23 marca 2011 r. (I UZP 3/10, w której wskazano, że od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydanej na podstawie art. 83a ust. 2 ustawy systemowej w przedmiocie nieważności decyzji przysługuje odwołanie do właściwego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych. Kompetencja ta oznacza jednocześnie, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd powszechny nie jest uprawniony do orzekania w przedmiocie nieważności decyzji administracyjnej, ale - przy uwzględnieniu

przesłanek określonych w odpowiednich przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego - rozpoznaje istotę sprawy, którą stanowi istnienie (nieistnienie) wynikającego z przepisów prawa materialnego określonego prawa lub zobowiązania stwierdzonego wadliwą decyzją organu rentowego. Za uzasadnieniem wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2013 r., II UK 164/12 (OSNP 2013 nr 21-22, poz. 261), trzeba też wskazać, że o ile prawo lub obowiązek stwierdzone było decyzją organu rentowego, to kwestia jej unieważnienia odnosi się przede wszystkim do prawa lub obowiązku poprzednio stwierdzonego. Sąd rozpoznający odwołanie na zasadach procesu cywilnego uzyskuje wyjaśnienie przewidzianych w k.p.a. przesłanek „stwierdzenia nieważności decyzji” określonych w art. 156 § 1 k.p.a. Jeżeli one zachodzą, a więc np. decyzja została wydana z rażącym naruszeniem prawa lub zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.) to znaczy, że stwierdzone tą decyzją prawo lub zobowiązanie jest inne od stwierdzonego i dlatego to wadliwe stwierdzenie powinno podlegać „unieważnieniu”. Sąd dokonuje merytorycznej, a więc uwzględniającej przepisy prawa materialnego, kontroli prawidłowości decyzji organu rentowego. Dla stwierdzenia nieważności decyzji w trybie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. konieczne jest stwierdzenie jej obiektywnej bezprawności. Innymi słowy, konieczne jest ustalenie, że została ona wydana albo bez podstawy prawnej, albo z rażącym naruszeniem prawa.

Mając powyższe na względzie brak jest podstaw do uznania, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Orzeczenie co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 3 k.p.c.) w sprawie odwoławczej nie może polegać na stwierdzeniu nieważności zaskarżonej decyzji. Stosownie bowiem do przedmiotu takiego odwołania sąd orzeka o jego istocie - a więc o tym, że np. istnieje określone uprawnienie ubezpieczonego, którego nie uwzględnił Zakład w zaskarżonej decyzji. Nie oznacza to oczywiście, że jak wskazano powyżej, w owym postępowaniu sąd ubezpieczeń nie ocenia zaskarżonej decyzji z punktu widzenia jej wadliwości, o której mowa w art. 156 § 1 k.p.a. W szczególności rozpoznaniu podlega to czy zaskarżona decyzja jest zgodna z przepisami prawa materialnego. Ponieważ decyzje ostateczne Zakładu podlegają weryfikacji w trybie odwoławczym przed sądem także według kryteriów, o których mowa w 156 § 1 k.p.a., zostały one, w art. 83a ust. 2 ustawy systemowej wyłączone z określonego w tym przepisie trybu uchylania, zmiany lub unieważnienia decyzji ostatecznej przez Zakład, jeżeli zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu.

Za chybiony należy zatem uznać zarzut naruszania art. 83b ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 61a § 1 k.p.a. Zgodnie z treścią art. 83b ust. 1, jeżeli przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego przewidują wydanie postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, Zakład w tych przypadkach wydaje decyzję. Organ rentowy na podstawie tego przepisu był uprawniony do wydania zaskarżonej w sprawie decyzji, której treścią była odmowa stwierdzenia nieważności decyzji tego organu z dnia 2 czerwca 2017 r.

Nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Podkreślić należy, że zarzut taki może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu całkowicie uniemożliwia dokonanie oceny toku wywodu, który doprowadził do wydania orzeczenia lub w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 6 grudnia 2013 r., I ACa 764/13, Legalis nr 761121). Tymczasem uzasadnienie Sądu Okręgowego napisane zostało w sposób, który pozwala skontrolować zasadność rozstrzygnięcia. Wbrew wywodom apelacji, uzasadnienie zawiera podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. W szczególności Sąd Okręgowy wyjaśnił, jakie argumenty uzasadniały odmowę wszczęcia przez organ rentowy postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji ZUS z dnia 2 czerwca 2017 r.

Drugim zagadnieniem wymagającym rozważenia w świetle zarzutów apelacji było dokonanie merytorycznej, a więc uwzględniającej przepisy prawa materialnego, kontroli prawidłowości decyzji ZUS z 2 czerwca 2017 r., co do której skarżąca wносиła o stwierdzenie nieważności. Przypomnieć należy, że decyzją tą organ rentowy stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne R. K. (1) podlegającej ubezpieczeniu jako pracownik u płatnika składek B. Z. wynosi w czerwcu 2015 r. – 875 zł. Decyzja ta – wobec jej zaskarżenia - była poddana kontroli merytorycznej przez Sąd Okręgowy w Olsztynie w sprawie IV U 924/17, który wyrokiem z 31.01.2018 r., zmienił tą decyzję o tyle, że stwierdził, iż podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne R. K. (1) jako pracownika u płatnika składek

B. Z. wynosi w czerwcu 1750 zł, a w pozostałym zakresie odwołania oddalił. Sąd Apelacyjny w Białymstoku oddalił apelację skarżącej wyrokiem z 12.06.2018 r. (III AUa 249/18). Zatem w ustalonym stanie faktycznym brak jest podstaw do stwierdzenia nieważności tejże decyzji Zakładu ubezpieczeń Społecznych z dnia 2 czerwca 2017 r. z uwagi na związanie - stosownie do treści art. 365 § 1 k.p.c. - prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 31.01.2018 r. o sygn. akt IV U 924/17 i nadto wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12.06.2018 r. o sygn. akt III AUa 249/18. W myśl przywołanego przepisu prawa orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Moc wiążąca prawomocnego orzeczenia sądu oznacza, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak to przyjęto we wcześniejszym prawomocnym wyroku, co gwarantuje poszanowanie dla orzeczenia sądu ustalającego lub regulującego stosunek prawny stanowiący przedmiot rozstrzygnięcia. Tym samym za niezasadny należało uznać zarzut naruszenia 365 § 1 k.p.c., bowiem Sąd Okręgowy słusznie uznał, że zaistniał stan związania ww. prawomocnymi wyrokami. Nie było zatem możliwe stwierdzenie nieważności tej decyzji na podstawie art. 83a ust.2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z tym przepisem decyzje ostateczne Zakładu mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego, ale tylko takie decyzje, od których nie wniesiono odwołania. Od decyzji z 2 czerwca 2017 r. wniesiono odwołanie i dodatkowo sprawa ta została prawomocnie przesądzona.

Nadto wskazać należy, że ZUS nie miał podstaw do uwzględnienia wniosku skarżącej poprzez wznowienie postępowania w trybie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Mimo tego, iż sprawa ta była rozstrzygana orzeczeniami sądu, skarżąca nie przedstawiła żadnych nowych dowodów, jak również nie powoływała żadnych nowych okoliczności świadczących o nieprawidłowości wydawanej przez organ rentowy decyzji ZUS z 2 czerwca 2017 r. Sąd Apelacyjny dostrzega przy tym, że skarżąca domagała się w tej sprawie „stwierdzenia nieważności decyzji” powołując się na przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego. W kontekście wskazywanych przez odwołującą okoliczności kwestia nieważności była rozważana na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a., tj. czy decyzja z 2 czerwca 2017 r. wydana została bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa. Rażące naruszenie prawa zachodzi w przypadku naruszenia przepisu niepozostawiającego wątpliwości co do jego bezpośredniego rozumienia. Rażące naruszenie prawa jest więc oczywiste, wyraźne, bezsporne. Można zatem mówić o nim tylko wówczas, gdy proste zestawienie treści rozstrzygnięcia z treścią zastosowanego przepisu prawa wskazuje na ich oczywistą niezgodność. W drugim ujęciu rażącym naruszeniem prawa jest tylko takie jego naruszenie, w wyniku którego powstają skutki niemożliwe do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań praworządności (wyr. NSA z 3.4.2009 r., II OSK 479/08, L.). W niniejszej sprawie nie można stwierdzić naruszenia prawa, a tym bardziej naruszenia rażącego. Decyzja została wydana na podstawie obowiązujących przepisów prawa adekwatnie do okoliczności sprawy. W ocenianej sprawie, brak jest też podstaw do zaakceptowania działania organu rentowego bez podstawy prawnej. Tym samym nie można uwzględnić podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a., w zw. z art. 83a ust 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ponadto nie było też podstaw do stwierdzenia nieważności na podstawie przesłanki z art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. (sprawa dotyczy już poprzednio rozstrzygniętej inną decyzją ostateczną). Sąd Okręgowy trafnie w tym zakresie stwierdził, że wcześniejsza decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 15.09.2015r. o umorzeniu postępowania nie rozstrzygała merytorycznie sprawy, co do jej istoty. Stosownie do treści art. 105 § 1 k.p.a., gdy postępowanie z jakiegokolwiek przyczyny stało się bezprzedmiotowe, organ administracji publicznej wydaje decyzję o umorzeniu postępowania. W orzecznictwie sądów panuje zgodny pogląd, iż decyzja umarzająca postępowanie nie rozstrzyga o istocie sprawy, wywiera natomiast skutek procesowy w postaci zakończenia sprawy w danej instancji. W świetle powyższego organ rentowy mógł ponownie wszcząć postępowanie wyjaśniające na skutek pojawienia się nowych okoliczności. W wyniku tego postępowania wydano decyzję z 2 czerwca 2017 r. rozstrzygającą merytorycznie sprawę (organ rentowy ustalił, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne R. K. (1) podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek B. Z. wynosi w czerwcu 2015 r. – 875 zł), której stwierdzenia nieważności żąda w tym postępowaniu skarżąca. Wbrew przekonaniu apelującej nie można przyjąć, iż zakres przedmiotowy i podmiotowy tej decyzji pokrywa się z zakresem decyzji z 15.09.2015r. umarzającej postępowanie. Tym samym błędne jest stanowisko skarżącej, że w obrocie prawnym występują całkowicie sprzeczne

ze sobą i wykluczające się prawomocne decyzje ZUS, które w sposób odmienny kształtują prawa apelującej R. K. (2) i stanowi to podstawę do stwierdzenia nieważności tej drugiej decyzji ZUS z 2 czerwca 2017 r,

Reasumując, w niniejszej sprawie nie zachodziły przesłanki do wszczęcia przez pozwany organ rentowy postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 2 czerwca 2017 r. zarówno w trybie art. 83a ust. 1 jak i art. 83a ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a w konsekwencji do zmiany zaskarżonej decyzji przez Sąd Okręgowy.

W konsekwencji wyrok sądu pierwszej instancji jest prawidłowy, a apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.